

ארוכה למחלתו. נזדמן שם חובש פשוט אחד, אשר היתר בידו עצה לאותה המחלה וחשש מלהציעה, שמא כל אותם החכמים יבזו לדבריו ויבטלו עצתו. מה עשה, בא והגיד למלך כי בידו שיקוי נפלא לאותה המחלה, אך כדי לרוקחו זקוקים לרופא בקיא ומומחה במלאכתו. כשמוע כן החכמים, ויאמר כל אחד בלבו, במי יחפץ המלך יותר ממני אשר ודאי אני החכם מכולם. וכך הסכימו כולם לדברי החובש הפשוט ולא מיאנו לעצתו.

אף יוסף שהיה נער עברי, עבד שעלה מבית האסורים, חשש שאותם החרטומים ילגלו עליו ויבזו

את דבריו. על כן אחר שהגיד את פתרונו, הוסיף ואמר 'ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם'. אכן הועילה עצתו, 'וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו' (לך מלך). אחר שהפתרון הביא עמו משרה חדשה, הכל התרצו לדבריו, כי כל אחד סבור היה כי הוא יקבל את המינוי הנכסף.

חכם הרואה את הנולד

באמת תמוה הדבר, שהרי על גנת לאסוף ולצבור אוכל לכלכלת כל מצרים זקוקים לאיש מעש רב

פעלים, ומה עניינו ל'איש נבון וחכם'. אכן הביאו בזה טעם הנון, כי אדרבה, דווקא לחכם תיאות השררה הזו. כי הסכיל חי את ההנאה הרגעית שלפניו. כאשר הוא חש שבע ומלא כעת, יתקשה לחשוב על עתידו ולאסוף לשנות הרעב. כל שכן שרחוק ממנו יהיה לקמץ עתה במאכלו. אך החכם ענינו בראשו לראות את הנולד, וכבר בשני השובע יכלכל צעדיו בתבונה לקדם את פני הרעב העומד לבוא, וישנס מותניו לכנס תבואה לרוב.

רוא דאחד - המשך מעמוד א

ראיה מהתורה להצדקת מעשיו וטענתו, וכך ניסה להכשיל את יעקב אבינו, שעמד על סודו והתגבר עליו ונצחו.

ברם, כל צביעותו של היצר הרע, מתבטלת ומסתלקת בהאיר אור בהיר. וזהו 'עד עלות השחר', כי אחר שהאיר השחר, כבר בטל כל כוחו. הצביעות שלו תקפה רק בעוד החושך יכסה ארץ, וכלשונו של ה'מסילת ישרים' (פס) 'כי מי שהוא עדין חבוש במאסר יצור, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, והנה הוא כהולך בחושך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם'. אבל כאשר האדם זוכה להכניס מעט אור בחייו - מתבטל היצר הרע כעפרא דעפרא. אז מגלה האדם מהי אמת ומהו שקר ומבחין בין טוב לרע, בין תכלת לקלא אילן ושפיר יכול לברך 'פוקח עוריים'.

יוסף האיר את רעת השוחט

עתה ימתק לנו ביותר לשון חכמים באומרם 'פרע להם בית השחיטה' האמור בפסוק 'וטבוח טבח והכן'. כי יוסף הלא היה 'צפנת פענח', וכיעקב אביו שנלחם בשרו של עשוי שביקש בלבלו מתוך 'אהבה' כביכול בצביעותו הנודעת. ואת הדרך הזאת לימד כאן את אחיו באומרו לאשר על ביתו 'פרע להם בית השחיטה' - גלה להם שאין היצר הרע מבקש אלא לשחוט. כל מהותו הוא 'שוחט' הצובע הכל. וזהו שאמר 'כי אתי יאכלו האנשים בצהרים', היינו שהאיר להם יוסף כל כך, כחמילא התגלתה מאלה מומיתו השפלה של היצר הרע, שאינו אלא שוחט ושונא, וכלל לא אוהב המחבק או תלמיד חכם המצטדק...

בחנוכה מאיר אור כזהרים

מעתה, אין לך פסוק העוסק בענין החנוכה, כפסוק זה - 'וטבוח טבח והכן כי אתי יאכלו האנשים בצהרים'. הלא זוהי מהות ימי החנוכה, המאירים לנו כאור יום וממילא מתבהר לנו בבהירות רבה, עד כמה היצר הרע אינו אלא שוחט וצובע, וכלל אינו חבר וידיד.

זה היה החושך הגדול של יון (מרדכי ד) שהיו כביכול מבקשי טובת ישראל. הם לא באו בחרב ובחנית, אלא בלשון חלקלקות ובפיתויים רבים, כאילו את טובתנו הם מבקשים. וכאשר באו הכהנים לדבר ביתך ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך, אז זרח אור בחושך וקליפת יון התבטלה כקליפת השום, בראות כולם עד כמה אינם אלא אויבים ושונאים וכל מטרת 'טובתם' היא צביעות שאין כדוגמתה.

והאור הזה מאיר בכל שנה ושנה בימי החנוכה המאירים, ומבטל את היצר הצבוע המבקש לשחוט את האדם בדרכים מחוכמות ובערמומיות. ואנו כ'צפנת פענח' מגלים את הצפוני שבנו ומרחיקים אותו כלשון הכתוב (חלקי) 'ואת הצפוני ארחיק מעליכם והדחתיו אל ארץ ציה ושמה, את פניו אל הים הקדמוני וסופו אל הים האחרון ועלה באשו ותעל צחנתו, כי הגדיל לעשות'.

'לעת תכין מטבח מצר המנבח'

במידה כנגד מידה 'ישחוט' הקב"ה את היצר הרע - 'ואת הקב"ה ושחט למלאך המוות'. אז 'קץ שם לחושך' (אבות ב) ויאיר אור גדול כל כך 'והיה לעת ערב יהיה אור' (מכילתא דרבי יוחנן פ"א הל' א' ע"ב) ויזרח אור גדול כל כך 'והיה לעת ערב יהיה אור' (מכילתא דרבי יוחנן פ"א הל' א' ע"ב). 'לעת ערב' רומז לימי החנוכה, כמו שאיתא בתיקוני זוהר (כט) על הפסוק (פסל"ט) 'ותשב אליו היונה לעת ערב והנה עלה זית טרף בפיה'. שבכך נרות חנוכה, שמאיר בהם האור הגנוז לעתיד, כבר מתנוצץ זמן שחיטתו של היצר הרע, וניתן כח ביד האדם להדליק נר חנוכה ולהאיר בנר הזה את האפילה המנוצלת על ידי היצר הרע לפיתויים שונים. וכן לעתיד יאיר האור הגדול הזה ויפענח את ה'צפוני' הזה קבל עם ועדה כי אינו אלא מבקש רעתו ושוחט מפלגתו.

וזהו 'תכון בית תפילתי ושם תודה נזבח' - אנו נשחט, כבר כעת בהתנוצץ אור העתיד, את היצר הרע, על ידי שנכיר כי הוא אינו אלא שוחט רע הצובע את בית השחיטה בדם. 'לעת תכין מטבח מצר המנבח' - באותה שעה שהקב"ה ישחוט בפני הצדיקים ובפני הרשעים, מעצום האור שיאיר באותה שעה. 'אז אגמור בשיר מזמור'.

כן יעזרנו הקב"ה לגלות את האור הזה, בימי החנוכה ועם אורו של משיח, שיתבטל היצר הרע ומלאה הארץ דעה את ה', וכשם שעשית נסים לאבותינו כן עתה הושיענו ונדליק המנורה על ידי כהניך הקדושים, במהרה בימינו, אכ"ר.

(משנכר ע"פ שיחת ל"ק פר מנח-הטכס השפ"ה)

מענייני חנוכה (חכם סופר. דרשות ח"ל פ"א. ה"ה"ק רבי דוד מנחלעט ז"ל בן ה"ה"ק ה'תשנ"ב ש"ס מוקדש ז"ל בספרו 'כפא דוד', לחטכה. ד"ה משח ט"ר).

ואם כי הדרושים כולם בענין זה, אוהבים וברורים, אך התמיהה גדולה - מה שייכות יש בפסוק זה דייקא לימי החנוכה. וכבר אמר בזה כ"ק א"א אדמו"ר ה'שפת אמת' זצ"ל דברים עמוקים (מנחם מנחם ד"ה וכו'). ברם, אם נעמיק בהבנת הפסוק בפנימיותו נראה עד כמה גדולים דברי חכמים, שמצאו את החנוכה בפסוק זה דווקא, המגלה לנו ענין אמיתי בצורת זביחת היצר הרע, שדבר זה הוא כאמור עצם המהות של ימי חג החנוכה.

'פרע להם בית השחיטה'

במסכת חולין (פ"ב) דרשו פסוק זה 'וטבוח טבח והכן' על השחיטה, שהורה יוסף לאשר על ביתו 'פרע להם בית השחיטה וטול גיד הנשה בפניהם'. ודקדק המהרש"א (ש"ס ד"ה פ"ב) מאי טעמא גבי גיד הנשה נאמר 'בפניהם' ולגבי השחיטה לא דרש שיהיה בפני השבטים. וביאר, שכיון ששחט אחד מאנשי בית יוסף, מה יועיל שתהיה השחיטה לפניהם, הלא שחיטת גוי פסולה ואפילו בישראל עומד על גביו (חולין י"ב). רמב"ם הל' שחיטה פ"ד הל' א' ש"ע י"ד פ"ב ד"ה א', ולכן אמר לו 'פרע להם בית השחיטה' היינו שיניח אותן שיפרעו להם בעצמם. מה שאין כן גיד הנשה אין נפקא-מינה מי ניקרו ולכן יכול לעשות כן בפניהם ודי בזה.

היצר הרע - שוחט דעלמא

יש לבאר הענין בדרך עבודה, בהקדם מאמר חז"ל נוסף בענין השחיטה, דאיתא במסכת שבת (פ"ב) שוחט משום מאי חייב, רב אמר משום צובע [כלומר, אף משום צובע, וכביאור הגמרא] ושמואל אמר משום נטילת נשמה [בלבד]. רב הוסיף ונתן טעם לדבריו ששוחט חייב משום צובע, וכדי שלא יהיו הדברים כחוכא ואיטולולא, מה ענין צביעה לשחיטה, ביאר שהשוחט רוצה בצביעת צוואר הבהמה בדם, להראות שהבהמה נשחטה זה מקרוב ויקפצו עליה ללוקחה. וביארו בתוספות (ד"ה שוחט) דמחוקת רב ושמואל אינה בשוחט האמור במשנה, שהוא בודאי חייב משום נטילת נשמה בלבד, דצובע הוא אב מלאכה בפני עצמו, אלא 'אשוחט דעלמא קאי' [כלומר, לא לביאור המשנה, אלא לחיוב כל שוחט].

ומפורסם בזה הדרוש היקר של מרנא הבעל שם טוב הקדוש זצ"ל (בן פורת יוסף דף קס"א. ועי' תולדות יעקב יוסף, תש"א. דף ע"ה. שו"תים דף קפ"ב) שדברי התוספות 'אשוחט דעלמא קאי', מכוונים ליצר הרע שהוא 'שוחט דעלמא', כמו שאמרו עליו (פ"ב ט"ז) 'הוא השטן, הוא היצר הרע והוא מלאך המוות'. והנה אמרו עוד חז"ל (סוכה ב) 'לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים'. ודבר זה צריך תלמוד, הלא היצר נברא למטרה זו - להסית את האדם, ומדוע יענש לעתיד על שחלל תפקידו נאמנה. וזוהי שאלת הגמרא על שוחט דעלמא 'שוחט משום מאי מחייב', והלא עשה שליחותו כמצווה עליו. השיב רב, 'משום צובע'. כי אכן שליחותו היא לפתות בני אדם לחטאים, אבל הוא מתחכם וצובע את העבירה כאילו היא מצוה וכן להיפך, ובדרכיו המחוכמות האלו הוא מפיל לרשתו את אנשי העולם, ועל זה ודאי ראוי הוא להיענש, כי לא לכך נוצר.

יצר הרע זה נקרא 'צפוני', כמו שדרשו חז"ל (סוכה ב) ש"פ ח"א ב"ב) "ואת הצפוני ארחיק מעליכם", זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם, והוא מסתיר ומצפין מהאדם את האמת וצובע את העבירות כאילו הם מצוות ולהיפך (ועי' שם משנחל פר דברים מרע"ה ד"ה א').

הרה"ק רבי זאב וואלף מסטריקוב זצ"ל בספרו 'זר זהב' (ר"ס מנחם. ד"ה נפת) דרש בזה כלפי יוסף הצדיק שנקרא (מ"א מ"ב) 'צפנת פענח' רוש"י פירש 'מפרש הצפונות', וכן תרגם אונקלוס: 'דמיסטרן גלגין ליה'. וזהו שבחו של יוסף, שגילה את טכסיס הצפוני שבקרבנו ופיענח את סודו של ה'צפנת' שבו, שאין היצר הרע רוצה בטובת האדם, אלא צובע הכל בצבע ההפוך מן האמת. ועל אף שהוא מראה עצמו כאוהב אינו אלא אורב לו ושונא אותו מתמול לשלום.

שרו של עשוי - צובע בחושך הלילה

כך גם נלחם שרו של עשוי ביעקב אבינו ע"ה. דכתיב (בראשית ל"ב) 'ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ומאבק זה לא היה דווקא כשני שונאים, אלא בצביעות ובהסתרת כוונתו האמיתית, כאילו והוא אוהבו [כמו 'וישקהו' של עשוי עצמו (ס"ב ד"ה וי'ש) ד"ה ע"פ ספרי בספרינו, ס"ט], שהציג עצמו כאוהב, ואינו אלא אויב [וכפי שלמדנו שם חז"ל (פ"ק דרמ"ק) 'בהאבקו עמו כאדם שחובק את חברו וידו מנעת לך ימינו של חברו, ורבי שמואל בר נחמן אמר כגוי נדמה לו וכו' כתלמיד חכם נדמה לו'. כלומר, הוא נאבק עמו על ידי שנדמה לו כידיד החובק את חברו, ולפעמים אפילו כתלמיד חכם שמביא

והלא אביו ממתין בארץ כנען השרויה ברעב, ושמה אין לו לחם לאכול בינתיים.

אלא, ביאר ה'חתם סופר^{זצ"ל} (תורת משה), מאחר שבאותה שעה עדיין היתה להם תבואה בביתם (פי' רש"י לעיל פס' 6), אין חשש מלעכבם. ויוסף ידע על כך ממה שראה בחלומותיו. שבחלום הראשון השתחו לו אחיו כשהם נמשלים לאלומות תבואה, ואילו בחלום השני השתחו לו כשהם נמשלים לכוכבים ולא לדבר מזון. מזה הבין שרק בפעם השניה יבואו 'כאשר כילו לאכול את השבר אשר הביאו ממצרים' (לפס' 5), אבל בראשונה עדיין יש להם לחם. זהו שנאמר 'ויזכור יוסף את החלומות אשר חלם להם', שמהם ידע כי עדיין הפת מצויה בביתם, ולפיכך 'ויאמר אליהם מרגלים אתם', ולא חשש מלעכבם.

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם... וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׂכֵר אֶכֶל (בראשית מב, י)

אדוני ועבדיך באו לשבור אוכל

הקשה הרה"ק רבי ישראל אברהם מסקולען^{זצ"ל} (מאור יסוד), מהו 'ועבדיך', והלא לכאורה היה נכון לכתוב 'ויאמרו אליו, לא אדוני. עבדיך באו לשבור אוכל'.

אלא, תירץ, כך יש לפסוק את המקרא: כנגד טענתו 'מרגלים אתם', הכחישו בתוקף 'ויאמרו אליו: לא'. ויוסיפו לאמור עוד, ומפני מה אכן באנו הנה, רק כי 'אדוני ועבדיך באו לשבור אוכל'. גם אתה וגם אנחנו, כולנו ירדנו למצרים לאותה התכלית, להציל את כל בית ישראל בימי הרעב.

וְהִנֵּה חֲקֻמָּן אֶת אֲבִינוּ הַיּוֹם (בראשית מב, י)

כי רם ה' ושפל יראה

דרש הרה"ק ה'דברי בינה' מביאלא^{זצ"ל} (רמב"ם וכו'), 'הקטן', מי שהוא מקטין ומשפיל את עצמו - 'את אבינו', הוא אשר זוכה להיות במחיצת אבינו שבשמים.

[פעם שאל דודי ה'בית ישראל' זצ"ל את אחד מבאי ביתו, האם הוא מכיר את יהודי פלוגי. השיב הלה כי הוא 'א' ווייטער קרוב', קרוב-רחוק של. אמר לו הרבי בצחות לשונו: והרי תרתי דסתרי ביניהם. אם קרוב הוא רחוק, ואם רחוק הוא אינו קרוב. אלא, ביאר ה'בית ישראל', ככל שהאדם נעשה 'קרוב' יותר בעבודת ה', כך עליו להרגיש 'רחוק' וקטן יותר, ולדעת שעדיין לא השיג כלום. והוסיף עוד שכך מצנינו גם במנוחה, שהיו בה קנה אמצעי וששה קנים יוצאים מצדיו. וכפי מה שהקנה היה קרוב יותר אל האמצע, מקור הקדושה, כך היה קטן יותר באורכו.]

וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי עֶבְרִיךָ אֲחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה חֲקֻמָּן אֶת אֲבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינָנוּ. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם (בראשית מב, יג-יד)

הרמז שלא הובן

ביאר הרה"ק רבי דוד מדינוב^{זצ"ל} [בנו של ה'בני יששכר'] (פס' 10), שדברי יוסף לאחיו נאמרו בדרך רמז, ובהם רצה לנסות אם כבר הוכשרה השעה מן השמים להתגלות אליהם. על כן אמר להם: אותו אח אשר עליו אמרתם 'האחד איננו', התדעו מי הוא - 'הוא אשר דיברתי אליכם', הוא הדובר אליכם זה עתה. אמנם אחר שלא הבינו את הרמז, הבין יוסף שעדיין רצון ה' שימשיך להסתיר עצמו, וחזר שוב על מה שאמר להם קודם 'מרגלים אתם'.

וַיֹּאמֶר פְּרַעְה אֶל יוֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם (בראשית מא, מא)

קריינא דאיגרתא

פירש ה'חזקוני' (פס' 10) שהיה זה מבחן עבור יוסף. כי חשש פרעה שמא יוסף מציע סתם פתרון כשאר חרטומי מצרים, בלא שבטוח בכך כי אמת בפיו. לכן הטיל עליו בעצמו להוציא לפועל את התוכנית. כי אם בדה מלבו את הפתרון כהצעה בעלמא, ואינו מאמין בעצמו בקיום הדבר באמת, אזי כעת יסוג לאחור וישתמש מהאחריות לבצע את המוטל עליו.

וַיִּקְרָא פְּרַעְה שֵׁם יוֹסֵף צְפֹנָת פַּעֲנָח

(בראשית מא, מב)

התגלות ההשגחה שבהסתר

תרגם אונקלוס 'צפנת פענח' - 'דמסתרן גלין ליה', דהיינו שנתגלו לו הנסתרות. רמז בזה ב'דגל מחנה אפרים' (ר"ה חס"ת פס' 10) שאכן כאן נתגלתה ונתבררה המטרה בכל הני הרפתקי דעדו עליה. כי כל ההסתרות והצרות שעברו עליו, שנרדף על ידי אחיו ונמכר לעבד למצרים, ומה שאירע עמו אצל פוטיפר עד שהושם בבית האסורים, עתה נודעה למפרע סיבתן והוברר יעודן. שכעת הוברר כי יד ה' עשתה זאת, למען הקים ה' אותו להיות למלך על כל מצרים. נמצא אפוא כי כל אלו 'דמסתרן', שהיו מכוסים ונעלמים עד כה, עתה 'גלין ליה', ונעשו לאור גדול בהתגלות השגחתו העליונה.

וַתַּחְלִינָה שְׁבַע שָׁנֵי הָרָעָב לְבֹא בְּאֶשֶׁר אָמַר יוֹסֵף (בראשית מא, נד)

התחלה של רעב ותיק

משמע בקרא שעם תחילת הרעב נכחו הכל לראות שצדקו דברי יוסף שתהיינה שבע שנות רעב. ותימה, שאמנם ניתן היה לראות שהחל הרעב, אך כיצד יוכלו לסכם כבר עתה את משכו ואת עתידו.

אלא, מפרש ה'בני יששכר' זצ"ל (פס' 10), כי הא גופא קא משמע לן, שהרעב החל מיד כרעב קשה של שבע שנים. שכן בטבע שבעולם הרעב פושט קמעא קמעא, ומשנה לשנה מכביד והולך, עד שבשנתו השביעית הוא כבד מנשוא. כאן תכף משהתחיל הרעב, אף שנתו הראשונה היתה כשנה שביעית של רעב. זהו שאמר קרא כי 'ותחילנה שבע שני הרעב לבוא כאשר אמר יוסף', שתכף בשנה הראשונה, כבר ראו את תוקפו של רעב בן שבע שנים, כאשר אמר יוסף.

וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁכֵר בְּמִצְרַיִם

(בראשית מב, א)

חלום ושברו

פירש הרה"ק ה'תורת חיים' מקאסוב^{זצ"ל} כי 'שבר' משמעותו היא פתרון חלום, ככתוב 'את מספר החלום ואת שברו' (פס' 10). יעקב חש וראה כי הנה מתגשם פתרון חלומו של יוסף.

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מְרַגְלִים אַתֶּם

(בראשית מב, טז)

הרמז בפרטי החלומות

הקשו המפרשים (פס' 10), איך לא ירא יוסף לחטוא בנפשו ולעכב את אחיו שלשה ימים במשמר (פס' 10).

ברכת מזל טוב

לידידנו הנכבד הרה"ק ר' שלום קאהן שליט"א, מיקירי נאמני מורנו הרב שליט"א לרגל הולדת נכדו שיחי', בן לחתנו הרה"ק ר' פנחס הכהן רובין שליט"א יוכי וקנין לרעות נחת מכל יוצאי', ברוב שמחה ורחבה, בברית גופא ונחורא מעליא בהוקרה ובהערכה: פינחס בורגשטיין, בשם מכון 'אור חדש'

וַחֲמִשָּׁה אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם (בראשית מא, לד)

חשבון תואם להפליא

בתרגום יונתן מפרש 'חד מן חומשא', שחומש מתבואת שנות השובע ילך לאוצר המלוכה, וממנו יזונו בימי הרעב. הוסיף נופך הגאון רבי דוד אופנהיים זצ"ל (ד' רות ר"ס מ"ק) על פי חשבון נפלא בזה, מפני מה בחר יוסף דווקא בשיעור חומש. כי תגובת השדות בשנות רעבון היא עשירית מתגובתם בשנה רגילה (פי' חס' חשני' ט' ד"ה ע"ה). ועתה בואו חשבון, שדה אשר בשנת שובע תוציא מאה כור, בשנת רעבון תוציא עשרה כור. מעתה, כמה הוא חמישית הניתנת בשנת שובע לאוצר המלוכה, עשרים כור מתוך מאה. נשארו שמונים כור לעם, אשר הספיקו כדי צורכם די והותר. אותם העשרים שהופרשו מדי שנה, בשבע שנות השובע הצטברו לכדי שיעור מאה וארבעים כור. בשנתיים רעב מה עשתה השדה, עשרים כור. כאשר נצרף מאה וארבעים כור שנאגרו משנות השובע לעשרים כור של שנות הרעב, יעלו בידינו מאה וששים כור. כמה שנות רעב היו בפועל, שנתיים. ויוסף, שפתרון החלום ניתן בידו מיד האלוקים, אף חכמתו עמדה לו. כי כאשר נחלק את מאה וששים כור אלו לשתי השנים של הרעב, נמצאם שמונים כור לכל שנה, שהוא שיעור המספיק לאוכלם די והותר, כאשר הורגלו בשנות השובע.

חומש על שם העתיד

בפירוש הטור על התורה אף הוא פירש כי 'חמש' הוא לשון חומש. אך על שם העתיד הוא. כי בעת שיחוק הרעב על המצרים, ויבואו לרכוש תבואה אחר אשר יאול מהם כספם ומקניהם, יקנה המלך שותפות של חומש בשדותיהם לעולם תמורת המזון שיקבלו (פי' ל"ג מ"ה). בכך מובן מדוע 'וייטב הדבר בעיני פרעה ובעיני כל עבדיו' (פס' 6). פתרון שגם כינס לאוצרותיהם ממון רב, ודאי הגון ומשביע רצון הוא.

אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֶל-לְהִים אֹתְךָ אֶת כָּל

וְאֵת אֵין נָבוֹן וְחָכְם כְּמוֹךָ (בראשית מא, לז)

אין נבון וחכם כמוך - לנפש איש נבון וחכם שאמרת, לא נמצא כמוך

אל יתהלל חכם בחכמתו

הטעים הרה"ק ה'דברי ישראל' ממודיץ^{זצ"ל} (פס' 10), מה היתה הוכחתו של פרעה שאין מתאים לתפקיד כיוסף, וראוי לסמוך על פתרונו. כי מלכתחילה בא יוסף והכריז (פס' 10) 'בלעדי, אלוקים יענה את שלום פרעה', הכל ממנו ומאומה אינו מאתי. אף אחר שהציע את הפתרון, לא ביקש דבר עבור עצמו, ואף לא שיוציאוהו מבית הסוהר. רק אמר כלפי אחרים 'ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישייתו על ארץ מצרים' (פס' 6), בלא להוסיף אף רמז קל על עצמו.

שמע פרעה ואמר, דבר כזה לא שמעתי עד כה. רגיל אני שכאשר נזרקת מעט חכמה אצל אחד מחרטומי, מיד הוא משתבח ומתהדר בה, ותכף גם מציע את עצמו לתפקיד רם מעלה הולם לעצתו. עליהם אמר קרא (פס' 10) 'ראיתי איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו', כי החכם האמיתי אינו מתהדר בחכמתו, וכמו שאמר בו הנביא (ירמיה' ט' כג) 'אל יתהלל חכם בחכמתו'.

הוא שאמר פרעה, 'אחרי הודיע אלוקים אותך', אחר ששמענו מפיו כי אין זה ממך, אלא 'בלעדי, אלוקים יענה', וכן הוספת לאמור שיחפשו אחד למנותו לדבר הזה, בלא להציע את עצמך, זו הוכחה שאתה המתאים. ובוזה יתפרשו דברי רש"י 'לבקש איש נבון וחכם שאמרת', כלומר, מה שאמרת לבקש איש נבון וחכם, ולא ניסית לקחת זאת לעצמך, 'לא נמצא כמוך'. וזו הוכחה כי אתה החכם השלם הנכון והראוי להיות על כל ארץ מצרים.

נציבי מכון 'אור חדש'

אשר נשא לבם אותם להיות עמודי התווך
ופטרוני המכון בהפצת סעינות התורה והחסידות

אלה יעמדו על הברכה

הרב שלמה חנוך אברמז'יק ומשפחתו שיחיו
פלעטבוש - ניו יורק

הרב נפתלי צבי אברמז'יק ומשפחתו שיחיו
ליקוד - ניו ג'רזי

הרב אליעזר דוד איצקוביץ ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב שלמה יוסף בידרמן ומשפחתו שיחיו
מנסי - ניו יורק

הרב ירמיה בראך ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב חיים אברהם בראך ומשפחתו שיחיו
ליקוד - ניו ג'רזי

משפחת ברוך הנכבד שיחיו
ירושלים - ישראל

הרב ישראל שמעון בריקמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יהודה לייב אברהם גוטמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יוסף ברוך גליקסמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אברהם יעקב גרינשטיין ומשפחתו שיחיו
פלעטבוש - ניו יורק

הרב ידידיה גרינשטיין ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב שלמה הלר ומשפחתו שיחיו
ליקוד - ניו ג'רזי

הרב שאול וואסערטרהייט ומשפחתו שיחיו
סומס ריב - ניו ג'רזי

לע"נ הרה"ח ר' מאיר בן הרה"ח ר' שמחה יצחק זאייאנץ ז"ל
נלב"ע ג' בסיון תשפ"א

הרב מנדל טייטלבוים ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב חיים בער יוסטמן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אהרן לב ומשפחתו שיחיו
ירושלים - ישראל

הרב יעקב יוסף לב ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

לע"נ הרה"ח ר' אפרים מנחם בן הרה"ח ר' אברהם יצחק לנדא ז"ל
נלב"ע כ"ו בסיון תש"פ

הרב יעקב זעליג לנדא ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב חיים דוד מונדרוביץ ומשפחתו שיחיו
ליקוד - ניו ג'רזי

הרב דוד מרגליות ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב יעקב מאיר פיגא ומשפחתו שיחיו
ליקוד - ניו ג'רזי

הרב שלמה פעדער ומשפחתו שיחיו
וויליאמסבורג - ניו יורק

הרב מרדכי צבי קאהן ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב מרדכי יהודה הלוי קליין ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב אברהם משה קראוס ומשפחתו שיחיו
לונדון - אנגליה

הרב יעקב קריימן ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

הרב יוסף שטרייכר ומשפחתו שיחיו
ברוקלין - ניו יורק

משפחת שקאפ הנכבד שיחיו
שקטו - איילינו

הרב מאיר שרייבער ומשפחתו שיחיו
ציריך - שווייץ

עיצוב ועמוד: יח"צ 217-130-0527

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לָמָּה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אַח. וַיֹּאמְרוּ שְׂאוּל שְׂאוּל הָאִישׁ לָנוּ ... הֲיֵשׁ לָכֶם אֶח (בראשית מג, ו-י)

חקירת העדים

יש להבין מה תשובתם לאביהם. הלא אחר שחשדם יוסף כמרגלים וראו שמתנכל אליהם, היה עליהם להסתיר כי יש להם עוד אח. ואף ששאלם להדיא אם יש להם עוד אח, היה עליהם לשנות בדבריהם ולהסתיר ממנו מחשש הזיקא [בדומה למה שנהגו אברהם ויצחק, שאמרו על נשותיהם כי אחותם היא (עי' לעיל ע"פ י"ט ס"ג)].

אכן פירשו **בראשונים** (רבי אפרים [אמרי חרי"ל] א"ח לא, וע' רמב"ן מב' לר) כפילות הלשון 'שאוּל שאל האיש', שחקר ודרש כל אחד מהאחים בפני עצמו, כדרך שמצינו בחקירת העדים (משנ"ס סנהדרין פ"ג, וע' ענין ע"ג). כי כאשר כל אחד נחקר לבדו, לא יוכלו להשוות ביניהם את תשובתם. הוא שהשיבו האחים לאביהם מפני מה הגידו לאיש כי יש להם עוד אח, שכן 'שאוּל שאל האיש' כל אחד מאיתנו לבדו בחקירה ובדיקה 'היש לכם אח', ולא היינו יכולים להשוות יחדיו גרסתנו ולהסתיר הימנו.

יִרְדּוּ יִרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֹׁכֵר אֶכֶל (בראשית מג, כ)

מטמון מיותר

בדברי ה'משך חכמה' מתבארים דבריהם בדרך צחות וחיזור. הנה יוסף אומר להם 'אלוקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחתכם', על כן מיד פתחו וענו: 'ירוד ירדנו בתחילה לשבור אוכל', כלומר, עוד בתחילה, כאשר מזווינו מלאים מפיקים מזון אף זן, באנו הנה וירדנו לשבור אוכל בין הבאים, וזאת רק משום שאמר לנו אבינו 'למה תתראו', שלא נראה עצמנו עשירים (לעיל מב' א' וברש"י ע"ס). כי באמת יש לנו מעות הרבה לרכוש תבואה ביוקר בארץ כנען, ורק משום מראית העין באנו הנה. נמצא ששגית בדבריך שאלוקי אבינו נתן לנו מטמון, שכן גלוי וידוע לפנינו רוב טובה שהשפיע לנו. איננו צריכים למתנותיך ולמטמוניך.

הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם (בראשית מ"ה)

גניבה מתוך רוע

וכי איזה גנב לא הרע את אשר עשה. עצם הגניבה זהו דבר רע, ומה מוסיף במילים אלו.

פירש הגאון **רבי שלמה קלוגר זצ"ל** (אמרי אפר) שכאן היתה גניבה גרועה יותר מכל גניבה אחרת. שכן בגניבה רגילה זה נהנה זה חסר. לנגנב היא רעה מה שנחסר, ואילו לנגב היא טובה, שנשכר בגניבתו. אבל אתם מכל כלי המלך לא נצאתם מה לגנוב, כי אם את הגביע אשר בו ינחש. המלך אינו יכול לנחש בלעדיו, ואילו אתם לא יודעים לנחש בו. אם כן, לא גנבתם אותו אלא כדי להרע למלך, בלא שתצמח לכם טובה מיוחדת מכך. זהו 'הרעותם אשר עשיתם'. אין במעשיכם אלא רוע.

גניבה אוילית

רבי יצחק קארו [דודו של הבית יוסף] בספרו 'תולדות יצחק' מפרש כי הוכיחם על כסלותם. אילו גנבתם חפץ סתמי שאינו בשימוש רב אצל המלך, הלא עד שיגלו את חסרונם כבר הייתם מתחמקים ונעלמים. אבל אתם גנבתם דבר שהשליט משתמש בו תדיר, ומיד יבחינו הכל כי גנב הוא ויעלו על עקבותיכם.

אם כבר בחרתם לגנוב, איך זה עשיתם זאת באופן שעד מהרה תיתפסו, ועל כך הסכלתם עשה. [בדאמרי אינשי, אין הגנב נתלה על גניבתו, אלא על שלא ידע איך לגנוב...]

ברכת מזל טוב

קדם ידידי הנכבד, ביתו פתוח לרווחה, הוזה בתורה כחשיכה כאורה הגה"ח ר' צבי נפתלי מרגליות שליט"א להגל יום שמחת לבו, בצאת ספרו 'צבי תפארת' על הלכות תנוכה לאור העולם יו"ד כאשר זכה להוציא לאור הא' ספרא, זכה להוציא לאור שאר ספרים אשר אותו בכתובים אודות ימים ביטויים, בשמאלה עושר וכו', נחת וכל טוב סלה כעיתות אב ובנו אשר זכו ליתנות מרוב טובו ומסודו הגדול: אברהם משה קראוס אב"ד ק"ק וואזאנץ-לונדון, ובנו דוד, בית וגן - ירושלים

אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ (בראשית מב, כא)

כל תחינה לא נשמעה מפיו

יש להבין, שהרי לא מצאנו בתורה שיוסף התחנן אל אחיו בעת שהטילוהו לבור או כשמכרו אותו. ומה זה שאמרו כאן 'בהתחננו אלינו ולא שמענו'.

הביא הרה"ק **רבי דוב בעריש מביאלא זצ"ל** (מנח דברי' ליעקב) בשם רבו 'הצדיק השותק' הרה"ק **רבי מנחם מנדל מווארקא זצ"ל**, כי אדרבה, מכך התפעלו אחיו. יוסף אכן לא התחנן אליהם בעת המכירה כלל וכלל. וזהו הדבר שממנו התפעלו כאן האחים כל כך ואמרו: כמה גדולים מעשי יוסף, 'אשר ראינו צרת נפשו' אשר עוללנו לו, והיה ראוי שיהיה 'בהתחננו אלינו' - שיתחנן אלינו בכל כוחו לעזוב אותו לנפשו. אולם אף על פי כן, 'ולא שמענו' מפיו אפילו תחינה אחת כזו. מפני שיוסף, במדרגתו הגדולה במדת הבטחון, לא התחנן לעזרת בשר ודם אלא רק שיבר לישועת ה'. עתה, כאשר אנו ניצבים לפני השליט המצרי הנטפל לנו, כמה אנו משתדלים ומתחננים לפניו. ואיה מדת בטחונו ביחס לדרגת אחינו. אכן 'אבל אשמים אנחנו על אחינו'.

וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת שְׁמֻעוֹן (בראשית מב, כד)

הוא שהסליכו לצור, הוא שאמר ללוי הנה צעל הסלומות הלזה צא. דבר אחר, נמכר יוסף להפרידו מלוי, שמה ימיעו שניהם להרוג אותו

אמירה מצילה

בעלי התוספות (משנ"ס זקנים פס' כב) ביארו שלעולם דעתו של יוסף היתה לקחת את ראובן גדול האחים. כיון ששמע אותו אומר (לעיל פס' כב) 'הלוא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד', הבין למפרע שמה שאמר (לעיל א' כב) קודם למכירתו 'השליכו אותו אל הבור הזה אשר במדבר', היה 'למען הציל אותו'. לפיכך חמל עתה על ראובן, 'ויקח מאתם את שמעון'.

וַיְגִידוּ לוֹ אֵת כָּל הַקָּרָת אֲתָם לְאֹמֶר (בראשית מב, כ"ה)

אך מקרה הוא

דקדק הגאון **רבי משה הלוי פולאק זצ"ל** [אב"ד באניהאד, מגדולי תלמידי ה'כתב סופר'] בספרו 'ידבר משה' (ד"ס וואג' אל חז"ן), לבאר מפני מה שינו בלשונם הכא ממה שאמרו בהיותם במלון. דאילו שם אמרו איש אל אחיו 'מה זאת עשה אלוקים לנו' (פס' כח), שהכירו בכך שנתגלגלה אליהם כל הצרה הזו במדה כנגד מדה על מכירת יוסף. אבל כאן, אחר שבאו אל אביהם ארצה כנען, הגידו לו 'את כל הקורות אותם', ולא הזכירו שם שמם לאמור 'אשר עשה אלוקים לנו' כאשר אמרו במלון. כביכול סתם התגולל השליט להעליל עליהם, והכל לא אירע אלא באקראי בעלמא ולא במדה כנגד במדה. לפי שהסתירו מאביהם את דבר מכירת יוסף.

וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקֵיהֶם וְהָנָה אִישׁ צִרּוֹר (בראשית מב, כ"ה)

בספן בשקן

אין אדם מעני מן הצדקה

רמז כאן הגאון **רבי יצחק קונשטאט זצ"ל** [אב"ד רדוביץ, תלמיד ה'כתב סופר'] (לפ' א"ח ה'השג' ד"ס וי"ט ס"ט), 'ויהי ה' מריקים שקיהם', כשאדם מזיל מכספו לטובת עניים, אזי 'והנה איש צרור כספו בשקו', כל כספו יחזור אליו כבראשונה ולא יחסר מאומה מממונו. וכידוע מדברי **הרמב"ם** (מנחת עייני) כי 'לעולם אין אדם מעני מן הצדקה'.

• זמני השיעורים והדרשות בימות החול ובשבתות בבתי ה'ד' 'ארי שבחבורה', ארגמן 4 ירושלים •

מנחה ש"ק: בזמן הרה"נ
דעוא דרעיון בהשתתפות מורנו הרב שליט"א
בשיחת כיבושיו ורעותא דלכא

מנחה עד"ש: 10 דק' לאחר זמן הרה"נ
בין קבלת שבת לתפילת ערבית
דרשה מענייני הפרשה ודברי התעוררות

6:15 - שיעור בתלמוד ירושלמי
6:35 - שיעור דף היומי בבלי, לאחרי"ב תפילת שחרית,
אחר תפילת שחרית שיעור בחושבן דש"י

יום חמישי בשעה 21:15 שיעור בספרה"ק שפת אמת